

СТАТИСТИЧНІ ОЦІНКИ УЗГОДЖЕНОСТІ РУХУ ФІНАНСОВИХ ТА МАТЕРІАЛЬНИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

Анотація. Розкрито сутність оцінки узгодженості руху фінансових та матеріальних потоків суб'єктів господарювання. Наведено приклади такої оцінки з погляду конкретних підприємств.

Ключові слова: оцінка, узгодженість, підприємство, машинобудування, потік.

Вступ. Безперервність потокових процесів значною мірою визначає дієвість та ефективність функціонування різноманітних суб'єктів господарювання. Це пов'язано з тим, що сутнісне розуміння потокових процесів узагальнює в собі узгодженість руху, насамперед, матеріальних та фінансових ресурсів, що є досить важливим, перш за все, з погляду суб'єктів господарювання реального сектору економіки. При цьому така узгодженість охоплює усі етапи виробництва та реалізації продукції. Прикладом розриву узгодженості між матеріальними та фінансовими потоками можна вказати призупинення розширеного процесу кредитування реального сектору економіки, що не сприяє як відродженню промислового виробництва, так й зростанню фінансового сектору економіки. Таким чином, розгляд будь-яких питань щодо узгодженості руху матеріальних та фінансових потоків набуває особливого значення.

Аналіз існуючих публікацій та обґрунтування мети дослідження. Зокрема значимість окресленого напрямку дослідження визначається низкою робіт науковців та практиків. При цьому значна вага серед таких робіт належить працям, в яких розкриваються питання статистичної оцінки узгодженості руху матеріальних та фінансових потоків, що є важливим як з точки зору визначення напрямів розвитку підприємств, так й розкриття тих негативних явищ, які відмічене узгодження може супроводжувати. Наприклад, Г. М. Азаренкова досліджує узгодженість фінансових та матеріальних потоків з погляду взаємодії суб'єктів господарювання реального та фінансового секторів економіки [1]. Натомість П. Попович, Л. В. Самохін, В. П. Мартиненко визначають узгодженість руху матеріальних та фінансових потоків підприємства з погляду факторів зовнішнього середовища, таких як інфляційні чинники та податкові важелі [2, 3, 4]. На цьому фоні у своїх роботах Л. Коваленко [5], О. Є. Кузьмин та І. Б. Скворцов [6], В. Хліпальська [7] розглядають питання узгодженості руху матеріальних та фінансових потоків безпосередньо на підприємстві, з погляду різноманітних чинників, таких як ефективність системи управління, впливу амортизаційних відрахувань, вартості запасів оборотного капіталу. Тож в цілому можна говорити проте, що питання з аналізу узгодженості руху матеріальних та фінансових потоків підприємства займають вагоме місце серед досліджень науковців. Однак, поряд із цим змінність економічного розвитку внаслідок швидкоплинної впливовості зовнішніх факторів зумовлює за необхідне визначати аналіз узгодженості руху матеріальних та фінансових потоків суб'єктів господарювання постійно. При цьому таке визначення повинно спиратися, насамперед, на аналіз внутрішніх аспектів рухомості відмічених потоків.

Таким чином, відповідно до наведеного, в якості мети даної роботи доцільно визначити оцінку узгодженості руху фінансових та матеріальних потоків з погляду конкретних підприємств. Зокрема це дозволить також дослідити спільні риси щодо визна-

чення окремих впливів на сталість загального розвитку таких підприємств, які варто визначити з погляду окремої галузі або підгалузі.

Результати. Отже, з ціллю висвітлення обраної мети даного дослідження, насамперед, зробимо декілька методологічних зауважень.

По-перше, визначимося з групою підприємств для яких буде надано відповідне статистичне узагальнення. На нашу думку в якості такої групи підприємств слід обрати підприємства машинобудівної галузі, що визначається важливістю функціонування даної галузі як з погляду інноваційно-інвестиційного розвитку країни, так й з погляду подолання наслідків останньої фінансової кризи.

Другим важливим питанням є визначення напряму узагальнення оцінки узгодженості руху матеріальних та фінансових потоків. Насамперед, мається на увазі або окрема оцінка узгодженості таких потоків, або їх інтегральна оцінка. Виходячи з важливості розгляду поставленої мети дослідження будемо принаймні визначати як окрему, так й інтегральну оцінку рухомості матеріальних та фінансових потоків підприємств. При цьому зауважимо, що в якості інтегральної оцінки рухомості згаданих потоків може бути обрана множинна оцінка впливу кожного із потоків з погляду деякого узагальненого показника діяльності підприємства. В якості такого узагальненого показника діяльності підприємства доцільно обрати, наприклад, фінансовий результат, який не лише є узагальненням дієвої рухомості матеріальних та фінансових потоків підприємства, а й комплексним показником стійкого розвитку підприємства, як відмічається у роботі [8].

І нарешті же одним питанням узагальнення відповідної статистичної оцінки узгодженості матеріальних і фінансових потоків підприємства є визначення інструментарію проведення такої оцінки. Загалом в якості такого інструментарію визначаються різні методи та підходи, де привалювання набувають методи статистичного аналізу. Так зокрема узагальнюючий аналіз рухомості різноманітних потоків підприємства І. Ю. Мелушова [9] проводить на основі кореляційного аналізу, а О. О. Терещенко за допомогою дискримінантного аналізу [10]. Звісно, що кожний з дослідників сам обирає відповідний інструментарій дослідження з погляду визначеної мети та завдань дослідження. Однак при цьому варто враховувати й той факт, що аналіз узгодженості руху матеріальних та фінансових потоків підприємства багато в чому визначається взаємністю впливів з боку відповідних потоків, тож в якості інструментарію варто обрати регресійний аналіз.

Отже, відповідно до зроблених зауважень, розглянемо узгоджену рухомість конкретних підприємств машинобудівної галузі, дані за якими обрано за підсумками 2003–2008 років відповідно до [11]. Так у табл. 1 (власні розрахунки) зведено множину регресійних рівнянь із стандартизованим коефіцієнтами при незалежних змінних, які визначають напрями впливу величини матеріальних витрат (MV) та витрат на оплату праці (VP) конкретних підприємств з погляду обсягів виробництва (OV).

З даних табл. 1 видно, що для всіх аналізованих підприємств вплив матеріальних витрат на обсяги виробництва має позитивну спрямованість, хоча величина такого впливу з погляду окремих з досліджуваних підприємств є різною. Разом з цим спрямованість впливів витрат на оплату праці щодо обсягів виробництва з погляду окремих підприємств ні є однаковою. В даному аспекті, насамперед, відрізняється напрям впливу витрат на оплату праці щодо обсягів виробництва для ВАТ «Світло Шахтаря». Тож можна припустити, що саме для цього підприємства із сукупності досліджуваних підприємств в згаданому вище сенсі і спостерігається певна неузгодженість щодо руху його матеріальних та фінансових потоків. Однак односпайного висновку робити ще неможна, бо така неузгодженість може бути об'єктивною та визначати узгодженість потоків підприємства на більш значимому їх рівні.

Таблиця 1.

Множина регресійних рівнянь, які визначають напрями впливу величини матеріальних витрат та витрат на оплату праці конкретних підприємств з погляду обсягів виробництва

Підприємства	Регресійне рівняння	Коефіцієнт детермінації
ВАТ «Харківський підшипниковий завод»	$OV = 0,94 \cdot MV + 0,56 \cdot VP$	0,98
ВАТ «Турбоатом»	$OV = 0,30 \cdot MV + 0,71 \cdot VP$	0,90
ВАТ «ХТЗ ім. С. Орджонікідзе»	$OV = 0,13 \cdot MV + 0,73 \cdot VP$	0,83
ВАТ «Світло Шахтаря»	$OV = 2,31 \cdot MV - 1,60 \cdot VP$	0,93
ВАТ «Харверст»	$OV = 0,27 \cdot MV + 0,66 \cdot VP$	0,92

Тобто, аналіз даних табл. 1 свідчить про необхідність проведення узгодженості матеріальних та фінансових потоків підприємств на різних рівнях руху таких потоків, виходячи з різних напрямів їх впливу на окремі показники діяльності окремого підприємства. Зокрема ґрунтовність такого узагальнення засновано на різних за абсолютним значенням впливів величини матеріальних витрат та витрат на оплату праці конкретних підприємств з погляду обсягів їх виробництва (див. табл. 1)

Згідно зроблених зауважень у табл. 2 (власні розрахунки) наведено регресійні рівняння із стандартизованими коефіцієнтами при незалежних змінних, які відображають напрями впливів між величиною матеріальних витрат (MV) та витрат на оплату праці (VP) з погляду конкретних підприємств.

Таблиця 2.

Множина регресійних рівнянь, які відображають напрями впливів між величиною матеріальних витрат та витрат на оплату праці

Підприємства	Регресійне рівняння	Коефіцієнт детермінації
ВАТ «Харківський підшипниковий завод»	$MV = 0,88 \cdot VP$	0,88
ВАТ «Турбоатом»	$MV = 0,52 \cdot VP$	0,52
ВАТ «ХТЗ ім. С. Орджонікідзе»	$MV = 0,81 \cdot VP$	0,80
ВАТ «Світло Шахтаря»	$MV = 0,94 \cdot VP$	0,94
ВАТ «Харверст»	$MV = 0,93 \cdot VP$	0,92

З даних табл. 2 видно, що для всіх досліджуваних підприємств зберігається збалансованість та узгодженість між змінами величини матеріальних витрат та витрат на оплату праці. Зокрема це підтверджується знаком стандартизованих коефіцієнтів при незалежних змінних та коефіцієнтом детермінації. Тож порівнюючи дані табл. 1 та табл. 2 можна говорити, що все ж таки для ВАТ «Світло Шахтаря» зберігається узгодженість руху між потоками матеріальних витрат та витрат на оплату праці з погляду обсягів виробництва. Наявність же різноспрямованих впливів щодо обсягів виробництва з погляду зміни величини матеріальних витрат та витрат на оплату праці (див. табл. 1) можна пояснити взаємністю впливів між відміченими потоками витрат, які, як вказує їх детальний аналіз, мають різні темпи зміни. Так з погляду витрат на оплату праці такі темпи є більш прискореними, а ніж з погляду зміни величини матеріальних витрат (ви-

значено за даними [11]). Проте виходячи з того, що вектор зміни приросту величини матеріальних витрат та витрат на оплату праці має однакову спрямованість (тобто, спостерігається загальне зростання таких витрат) та обсяг матеріальних витрат є значно більшим за обсяг витрат на оплату праці не відмічаються ознаки розривів між такими потоками щодо їх загальній узгодженості.

Разом з цим співставлення даних табл. 1 та табл. 2 говорить про можливість ранжування узгодженості потоків, які визначаються зміною величини матеріальних витрат та витрат на оплату праці в розрізі окремих підприємств. Так, наприклад, для ВАТ «Турбоатом» така узгодженість може бути визначена як помірна, що засновано на порівняно невеликих значеннях стандартизованих коефіцієнтів при незалежних змінних. Поряд із цим для ВАТ «Харківський підшипниковий завод» така узгодженість може бути визначена як висока. Однак в тому або іншому випадку остаточно говорити про значимість такої узгодженості можна говорити на підставі узагальнення інтегральної оцінки впливів матеріальних та фінансових потоків підприємства щодо його сталого функціонування. Відповідно до цього у табл. 3 (власні розрахунки) наведено регресійні рівняння із стандартизованими коефіцієнтами при незалежних змінних, які віддзеркалюють сутність впливу на значення фінансового результату (FR) конкретних підприємств з погляду зміни обсягів виробництва та обсягів податку на додану вартість (PD).

Як видно з даних табл. 3 напрями впливів обсягів виробництва та обсягів податку на додану вартість на значення отриманого фінансового результату з погляду конкретних суттєво різняться. Тож варто зупинитися на обговоренні отриманих даних для кожного підприємства.

Так для ВАТ «Харківський підшипниковий завод» та ВАТ «Турбоатом» отримані регресійні залежності є найбільш прийнятними, бо цілком зрозуміло, що нарощування обсягів виробництва є потенційною ознакою для підвищення значень отриманого фінансового результату, а податкове навантаження стримує таке зростання. Тож можна говорити, що саме для цих підприємств узгодженість руху матеріальних та фінансових потоків є найбільш вираженою.

Таблиця 3.

Множина регресійних рівнянь, які відображають напрями впливів стосовно зміни значень фінансового результату конкретних підприємств з погляду зміни обсягів виробництва та обсягів податку на додану вартість

Підприємства	Регресійне рівняння	Коефіцієнт детермінації
ВАТ «Харківський підшипниковий завод»	$FR = 3,48 \cdot OV - 3,60 \cdot PD$	0,93
ВАТ «Турбоатом»	$FR = 1,12 \cdot OV - 0,15 \cdot PD$	0,96
ВАТ «ХТЗ ім. С. Орджонікідзе»	$FR = -0,22 \cdot OV - 0,46 \cdot PD$	0,64
ВАТ «Світло Шахтаря»	$FR = -0,21 \cdot OV + 0,91 \cdot PD$	0,74
ВАТ «Харверст»	$FR = 0,27 \cdot OV + 0,45 \cdot PD$	0,48

Якщо проаналізувати дані для ВАТ «ХТЗ ім. С. Орджонікідзе», то можна визначити, що на досліджуваному інтервалі часу таке підприємство має від'ємні значення отриманого фінансового результату [11]. Поряд із цим величина обсягів виробництва є зростаючою [11], але недостатньою для позитивного впливу на зміну значень фінансового результату. Разом з цим зростають й обсяги податку на додатну вартість (протягом досліджуваного періоду таке зростання склало майже два рази [11]), що також не спри-

яє отриманню позитивних значень фінансового результату. Тож загалом можна говорити про неузгодженість руху матеріальних та фінансових потоків даного підприємства.

Відповідно до даних, що визначають спрямованість впливів за табл. 3 з погляду ВАТ «Світло Шахтаря» слід вказати наступне. Негативна спрямованість впливу обсягів виробництва на величину значень отриманого фінансового результату пояснюється змінними тенденціями в позитивних значеннях отриманого фінансового результату на фоні незначного скорочення обсягів виробництва [11]. В той же час позитив впливу з боку значень податку на додану вартість пояснюється незначними його коливаннями протягом 2004–2008 років у межах від 39190 тис. грн. до 53462 тис. грн. [11]. Тож в цілому можна говорити про помірну узгодженість руху матеріальних та фінансових потоків даного підприємства.

Що стосується ВАТ «Харверст», то варто вказати на те, що на фоні помірного переходу його від негативних значень фінансового результату за підсумками 2003–2006 років до позитивних (за підсумками 2007–2008 років) [11], спостерігається нарощування обсягів виробництва та відносно незначне коливання значень податку на додану вартість, тренд якого на досліджуваному періоді часу можна вважати незмінним. Тож в цілому також можна говорити про помірну узгодженість руху матеріальних та фінансових потоків для даного підприємства.

Висновки. Таким чином, в роботі отримано та проаналізовано статистичні оцінки узгодженості руху фінансових та матеріальних потоків для окремих підприємств машинобудування. Сутність проведення такого дослідження базується на розкритті його основних положень, до яких входять визначення групи підприємств обраних для проведення відповідного аналізу, узагальнення можливих напрямів подання оцінки узгодженості руху матеріальних і фінансових потоків та обрання інструментарію щодо проведення такої оцінки. В підсумку також наведено можливість ранжування узгодженості руху матеріальних і фінансових потоків з погляду різних підприємств. Зокрема така можливість розкрита на конкретних прикладах. Разом з цим, виходячи з подано, як напрямом подальших досліджень можна вказати важливим розробку підходу щодо управління діяльністю підприємства на основі аналізу узгодженості його фінансових та матеріальних потоків.

Література

1. Азаренкова Г.М. Взаємозв'язок та взаємозалежність фінансових потоків (статистичні узагальнення) // Економіка розвитку. – 2006. – №1 (37). – С. 54–56.
2. Попович П. Аналіз впливу інфляції на фінансові результати / П. Попович // Наукові записки. – Тернопіль, 2003. – Вип. 12. – Ч. 1. – С. 95–97.
3. Самохін Л. В. Питання впливу оподаткування на фінансові результати діяльності підприємств / Л. В. Самохін // Стан і проблеми трансформації фінансів та економіки регіонів у перехідний період. – Хмельницький, 2004. – С. 179–181.
4. Мартиненко В. П. Резерви впливу податкової політики держави на фінансові результати діяльності підприємств / В. П. Мартиненко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2002. – Т. 6. – С. 61–64.
5. Коваленко Л. Вплив управління матеріальними ресурсами на фінансові результати підприємства / Л. Коваленко // Схід. – 2003. – № 1. – С. 10–13.
6. Кузьмин О. Е. Регулирование влияния значений амортизационных отчислений на величину прибыльности машиностроительных предприятий / О. Е. Кузьмин, И. Б. Скворцов // Бизнес Информ. – 2007. – № 11. – С. 79–83.
7. Хліпальська В. Вплив оцінки вартості запасів оборотного капіталу на фінансові результати підприємства / В. Хліпальська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2002. – № 6. – С. 30–37.

8. Дикань Л. В. Финансовый результат как комплексное обобщение устойчивости развития предприятия / Л. В. Дикань, А. А. Воронина // Бизнес Информ. – 2005. – № 9–10. – С. 9–12.

9. Мелушова І. Ю. Кореляційний аналіз внутрішніх чинників, що формують фінансові результати у підприємствах роздрібно́ї торгівлі / І. Ю. Мелушова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2006. – Вип. 1 (3). – С. 137–143.

10. Терещенко О. О. Дискримінантна модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства / О. О. Терещенко // Економіка України. – 2003. – № 8. – С. 38–44.

11. Статистичні дані суб'єктів господарювання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.smida.gov.ua.

Summary. The essence of evaluation and coordination of movement of financial flows materialnyh entities. Examples of such an assessment in terms of specific enterprises.

Keywords: assessment, consistency, enterprise, engineering, flow.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2010